

זקני המרחב

הפגישה התקיימה בחדר האחורי של בית-קפה בגיבנה. אדון א' הרכיב משקפיים שחורים, ומגבעת רחבת-שוליים הסתירה את מחצית פניו. ב' אפני הפך שיל את צהרונ מעילו עד מעל לאוזניים, העיף מבטים עצבניים אל מעבר לכתפיו. הם שוחחו בקול גמון, כמעט בלחש.

אדון א': שמענו, ב'. צריכים לעשות משהו. הזקן שלי מודאג מאוד מן השליחות של הגיונותו הזה.

ב' אפנרי: אתה מססר לי, יא א'! הבוס שלי עושה לי את המוות. ועדת הפיוס יכולה לגרום לנו הרבה צרות.

אדון א': תראה, עד עכשיו לא היה איכפת לנו שאתם דורשים כל הזמן לפי תור את בעיית הפליטים. לא היתה שום סכנה שמישהו יעשה משהו בעניין זה. אבל עכשיו יכולים להתחייס לדברים שלכם ברצינות!

ב' אפנרי: מה, באמת? אתה חושב כך? אם מישהו יבוא ויקח את זה ברצינות, ואללה, הבוס שלי יוציא אותי להורג!

אדון א': יש לנו ידיעות מוסמכות. אם לא תשנו את עמדתכם מיד, אז ועדת הפיוס תציע לתת לפליטים בחירה חופשית בין שיבה לישראל ובין קבלת פיצויים. והאזים יקבל את זה ברוב גדול. זה יביא לפתרון סופי של בעיית הפליטים, אחת ולתמיד.

ב' אפנרי: חס ושלום! זה אסון! מה אפשר לעשות נגד זה?

אדון א': עליכם לקבל את הנוסח שלנו. אתם לא תסכימו לשום פיתרון של בעיית הפליטים עד אחרי כריחת שלום רשמי בין ישראל וארצות-ערב.

ב' אפנרי: עד אחרי כריחת השלום! (פורץ בצחוק רם, אך מייד משתקן). הה, הה, זה טוב. זה טוב מאוד, והיאית אללה. הזקן שלך והבוס שלי כבר ידאגו שלא יהיה שלום, מה? (קורץ בעין לאדון א').

אדון א': (אינו צוחק) ובכן?

ב' אפנרי: טיב, אני אשכנע את הבוס שלי להכריז באוזני גיוסון, יחרב ביתו, שלא נסכים לשום פתרון עד אחרי כריחת השלום. אבל מה אתה נותן תמורת זה?

אדון א': תמורת זה יכריז הזקן שלי בכנסת שאנחנו חוזרים מכל ההבטחות שנתנו לנשיא קנדי, ולא נקבל בחורה אף פליט אחד, לפחות עד אחרי כריחת השלום. אנחנו נרמזו שזה יקח לפחות חמישים שנה.

ב' אפנרי: המישיים? לפחות מאה! (אדון א' וב' אפנרי לוחצים ידיים, מציצים דרך החלון ויוציאים, כל אחד דרך זלת אחרת).

א' ד ראגה, אינני עומד לחבר פרוטוקולים של זמני המרחב. הפגישה הניל לא התקיימה.

היא לא התקיימה, מפני שלא היה כל צורך בה.

כי כאשר עולה ומבצעת הסכנה של השכנת השלום במרחב, תגובות כל שליטי המרחב הן אינסטינקטיביות. כאשר הרוח הרעה של פתרון בעיית-הפליטים מרימה את ראשה, מתגבשת נגדה מיד חזית אי-תנה מקאהיר ועד תל-אביב.

אין כל צורך בהירכרות. במקום רים כאלה, התיאום בין גמאל עבד אל-נאצר ודויד בן-גוריון, בין המלך חוסיין וסאבי סלאם, הוא אוטומטי לגמרי.

שליחותו של גיוף גיוסון לא חידשה דבר לגבי תופעה זו. היא רק הבליטה אותה בצורה כה חזותית, עד כי אנשים רבים שמו אליה לב על הפעם הראשונה. הנשיא קנדי הבטיח להביא לפתרון בעיית-הפליטים. הצעתו התאימה במידה רבה

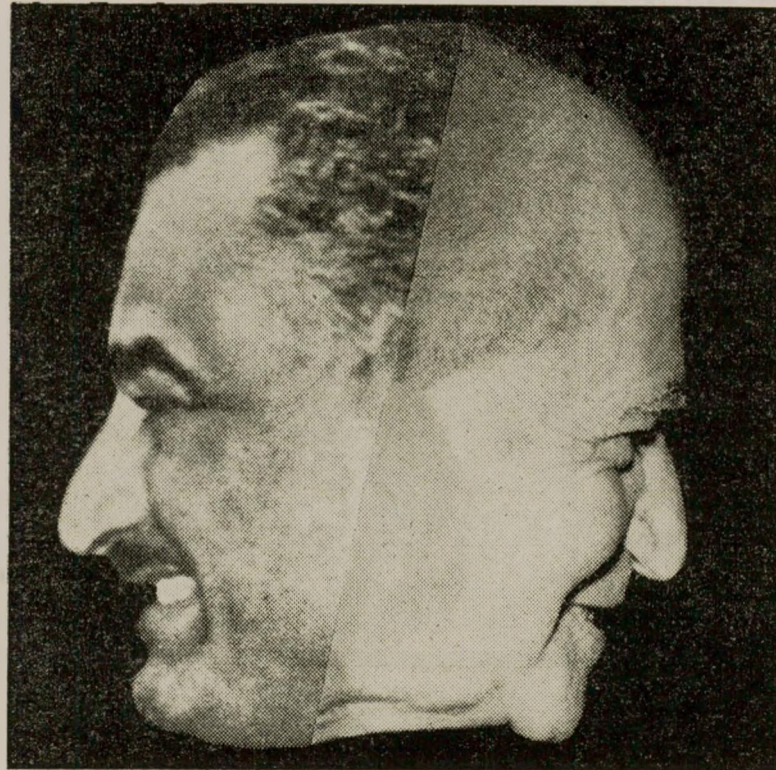
לעמדתם המוצהרת של מנהיגי ערב, שטענו כל העת שפתרון הבעייה, בדרך של בחירה חופשית, הוא תנאי מוקדם לכל משא ומתן על שלום. בשיחתו עם גיון קנדי נאלץ דויד בן-גוריון להסכים עקרונית להצעת הנשיא האמריקאי, לפחות מן השפה ולחוץ. בפעם הראשונה היה קיים סיכוי של ממש לפתרון הבעייה. ברור היה לכל, כי סילוק הבעייה יצור אוירה שתביא בהכרח לכינון שלום מרחבי.

מול סכנה זו התאחדו כל הי מישרים במרחב.

אכן, כאילו נדברו מראש, נחפזו כולם לשנות את עמדותיהם המוצהרות. נשיא רע"ם הודיע שלא יתן יד לשום פתרון בעיית-הפליטים אלא אחרי השכנת השלום במרחב — נוסח שהיה שגור עד כה רק בפיו של דויד בן-גוריון ועוזריו. ואילו בן-גוריון חזר בו ככנסת מכל הצהרותיו,

ובאומרי "מישטר", אינני מתכוון לחצי תריסר השליטים-היחידים — בן-גוריון, עבד אל-נאצר, חוסיין, סלאם, כוזבארי, קאסם, סעוד — המכתיבים כעת את גורל העמים בפניה זו של המרחב. גם אינני מתכוון רק למפלגות העומדות מאחוריהם.

"מישטר" הוא הרבה יותר מכל אלה. המישטר בכל ארץ, פירושו: מנהיגי המפלגות הפוליטיות (בשלטון ובאופוזיציה גם יחד) וכל אישי-הציבור למיניהם: אילי ההון

הגוריונאצר

והאגודות המקצועיות, הסופרים והעתונאים, המדענים והמחנכים, האמנים ואנשי-הדת. כל אלה יחד, בתוספת מכלול ההשקפות הפוליטיות והתרבותיות שלהם, מהחיים את ה"מישטר", את הצמרת החברתית המכוננת את דעת העמים ומעשיהם.

והריני חוזר ואומר: כל המישי טרים במרחב חוששים מפני הש"לום ופועלים נגדו באופן אוטומטי, אינסטינקטיבי.

כ' די להבין תופעה זו, כדאי אולי להעתיק את מבטנו לשעה קלה אל זירה גדולה יותר, ואל סיכסוך גורלי יותר: מלחמת-העולם השנייה בין המערב ובין הגוש הקומוניסטי.

איש לא יעז להניח כי ניקיטה כרושצ'וב וגיון קנדי רוצים בהכרה מלאה בשואה אטומית עולמית. אך אפשר להניח, בלי כל חשש של חטא כלפי האמת: הן בברית-המועצות והן בארצות-הברית שולטים מישי טרים שאינם רוצים בשלום, והמעוניינים בהמשך הסיכסוך העולמי הנוכחי.

כיצד קרה הדבר?

הסיכסוך בין שני הגושים קיים לפחות מזה 15 שנה, ולמעשה זמן רב הרבה יותר. בתקופה זו, הפך סיכסוך זה למיבחן העיקרי של שתי מעצמות-העל. ממילא נפסלו כל הרעיונות והאישים שפעלו בכיוון הפוך, ועלו לגדולה כל האישים והרעיונות שהביאו לתרומה לנצחון בסיכסוך העולמי.

כושר-ההלימה הפך, איפוא, לאמת-המידה העיקרית והמכרעת למדידת אישים ורעיונות משני עברי המיתר. הכל התחרו ביניהם על כתר הלוחם המוכשר יותר. ניתן פרס למי שהביא בשורה של מלחמה יעילה. מי שזכה בכתר, הפך לנושא של הערצה ותיקוף.

בבחירות האחרונות בארצות-הברית עמד דה לדיון רק שאלה עיקרית אחת: האם גיון קנדי או דיק ניכסון מוכשר יותר להתמודד עם כרושצ'וב. איש לא שאל את עצמו מי משניהם מוכשר יותר לחסל את הצורך בהתמודדות עצמה.

אנשים שעלו לגדולה בדרך זו — מגוחך לדרוש מהם שיובעלו בי כיוון הנגדי. מי שמצטיין בכשרון מלחמתי, אין לדרוש ממנו שיצטיין בכשרונות הפוכים בדיוק.

האיש שהצטיין כלוחם, טבעו לקחת למשך המצב בו הצטיין, בו דרושה הנהגה זו. אפשר לקחת כי לא יעבור את גבול הטיורף, ושלא ישאף בהכרה להתרת רסן המפלצת האטומית. אך בודאי שאי-אפשר לקחת ממנו שיקדיש את כל מרצו ואונו למיבצע שישים קץ לסיכסוך עצמו.

עוד לא היה מישטר בעולם שחתר ברצינות לקראת מצב שיהפוך אותו למיותר. ואכן — זה סיכום המצב סביב משבר ברלין. עם קצת רצון טוב, אפשר היה לפתור את הבעייה בשיחה של עשר דקות, תוך סיפוק האינטרסים החיוניים של שני הצדדים. אלא ששני הצדדים מעוניינים בעמקת המשבר, בפיוציים אטומיים.

★ ★ ★

אם זה החוק לגבי סיכסוך צעיר-יחסית, הרי נכון הדבר שבעתים לגבי סיכסוך ותיק כמו מלחמת ישראל-ערב, הנמשך ללא הפוגה מאז ראשית עלייתן של התנועה הציונית והתנועה הלאומית הערבית.

הן החברה הערבית והן החברה העיר בית עמדתו במשך שני דורות בסימן ההתנגשות בין שתי תנועות-השיחור. זה היה המיבחן העליון, והאתגר המכריע, בשתי החברות.

מי שעמד במיבחן זה — הצליח. מי שלא עמד בו, מי שכפר בו, מי שרצה להביא לחיסולו, גורש מן הזירה.

כך התגבש בחברה הערבית מישטר שהיה מוקדם כל-ככולו למלחמה בערבים. במקומו של ארלוזורוב, שרצה ביותף-פעולה עם הערבים, בא בן-גוריון, שהוכיח את כושרו האנטי-ערבי בחזית "העבודה הערבית". יש התמהים על כך שבן-גוריון זה, שנכשל כשלוך כה מחפיר בחזית המאבק נגד הבריטים, ובימי הסיון אף דמתה התנגדותו לזו של קהילינג ממש, הפך לסמל המלחמה והגבורה בחזית הערבית. התשובה היא, כמובן, כי בן-גוריון היה, החה ויהיה לוחם אנטי-ערבי קיצוני, ומעולם לא התעניין בכל מלחמה אחרת.

בן-גוריון לא יצר את המישטר — הוא רק מסמל אותו ועומד בראשו. הוא לא היה הופך לשליטי-יחיד, לולא התקבצו סביבו רבבות אנשים בכל שטחיה-החיים, בני מפלגות שונות, שהיו שותפים להשקפת עולמו ועל כן היו מוכנים לשתף עמו פעולה. חלק מהם רוגזו על שיטותיו בזירה

(המשך בעמוד 20)